

રાજપ્તાઈ ટાવરવાળી મોહતમનાં ગાયણો

(પાકદામનને ખાતર જે નેકળદ પાકળદ પતિવ્રતા પાર
સી પતિજોએ તા. ૨૫મી એપ્રિલ ૧૮૯૧એ
શનીવારની શિલા સાંજે આપેલા પોતાના પ્રીત
અન્મોલ પ્રાણુની ગમખાર પણ ચાદગાર
ચાદમાં)

૮૦/૫

ખાસ રચનાર,

દા. ૦ એ. ૦ તારા પોષવાલા.

“મામિદ મગ્ગદ”નાં અધિપતિ “પતિવ્રતા બાયડી”
“મોટે ઘેરનાં મેદરખાઈ” “કાલિ સંઘ” “સગવ્ય
તાહરે ખાનું ખરાબ” “દાદી દોહરા સંઘ”
અને “પાકદામન પીરોળ” ઈલાદિના કર્તા.

પ્રગટ કરનાર,

એમ. જે. પોષવાલા.

(નાણાવટ—સુરત.)

ખુબસુરતી છે ઓરતનો જાહેર સજાગાર,
પણ દામન તો “દિલજન”નું અપ્તરછે ચારા.

એમ. જે. પોષવાલાના સુરત “જોદાબક્ષ” ૫

અર્પણ

“હિલજન”ને દામાન પર,
સદકે કરી જે નાર;
ગઈઓ જમાવી કીર્તને,
અર્પું આ અદના હાર.

૪૮૮૨
૮૦૫૫

રાજખાઈ ટાવરવાળી માહેતમના ગાયણો.

(દોહરો.)

કોમ રો છે કુળ કળી, આફત વરણી આજઃ
તેજ કલમે તું થા હવે, ચિત્ર કલ્પવા કાજ.

(૧)

પાક દામાનની એજમતી અસર

ગજલ—“કહેતીથી લયલીએ પરદેનશીન”--(રાહ.)

દામાનની એવીએ એજમત-અસર, તે દામાનને માદખતને કરમાં નથી.
દામાનથી નારીઓ થઈ છે અમર, અમરતા એવી હાં નરમાં નથી;
દામાનથી દ્રોપદીનું વખાણાયું નામ, દામાનથી સ્માતને વધ્યો દમામ.
દમાનથી જાહિર થઈ જગમાં તમામ, નામો એ કો કુતી નજરમાં નથી;
તેજ ખરું સુખી ને સતોરિ વર, પાક તારી નારી હોય પૈસા વગર
જલજે તે દોહત ને હશમત ને જર, સતવતિ નારી જે ઘરમાં નથી.
જીવ્યો હું ક્યાંની મજ વતન ઈરાંન, અડકથી ચઢતી ત્યાં મળશે નિશાંન
જીવથી જાણ્યા દામાન, નારીઓ તે જ નગરમાં નથી.
દેવોથી દામાન બચાવી દરરૂપ, રસ્તામની બેટી જે બાનું ગોશરૂપ,
ખાહદુર, લગયક ને કશનારી અરૂપ, શુ દિરદુશિની તે સતરમાં નથી.
પારસીઓ વસ્યા આ દિવંદ સરજમીન, ન વ્યાપી'તી લીલા હાં એવી-
કો' દિન.

પિરોજને-અયુમાઈએ કાધી રંગિત, શું આલા આ દાખલો—
જીગરમાં નથી ?

હમેદથી 'ટાવર' પર જેવા ગઈ, ભોગ તમનાં કિસ્મતની કાયરે થઈ
ન મરતાંથી સખુન એક ગઢ રે કહી, શું સંકટ એ ચઢતી અસરમાં
નથી.

ખાંદનાથી કોઈથી તમ આવી આખર, પણ દામાન તે રાખશે—
તમ નામને અમર;
સાઈકળ કીકું આ જીવ્યું જીગર, વધતું આ જીવથી સદામાં નગર
યાદ જોકે જીવથી હાં તમે બરબાદ, પણ આપશે

કો દામાનની ને આવતી એલાદ, :

દામન છે નારીની મોહવત મોહર, દામનજ છે તેનો પેહેલો શોહર
દામન છે નારીનું ધનને ગોહર, ગોહર જે કાહરનનાં દરમાં નથી.

મોટાં અનીતિમાં કદી ફશેછ, પણ ગરીબો નીતિમાં એવા વશેછ;
માતખરો ગરિબને જેકે હશેછ, તોએ તે દુઃખમાં કે કરમાં નથી.

ઓરત છે તેજ, ને બસ તેજ છે નારી, દામન નિજ જેણે લ્યાં—
ગણી પ્યારી;

“દિલજાન”ની યાય કાં ન બલે પ્યારી, નાર બલી એની ફિ-
કરમાં નહ

(૨)

સતી બચુબાઇ અને સંતી પીરોજબાઇ.

પિલુ—ગરબી.

(“વાણિયા બાઇ બાઇ કરે”—રાહ)

કેમ ખમિયે જખમ-કેમ ખમિયે જખમ;
સતત રે કીધો હાએ જમડા જુલમાં—ટેક.

બચુબાઇ શુભ દાખલો લ્યાં ધરી,
જાન સદકે કરી-જાન સદકે કરી;
સ્ત્રિ-લજ્જા થકી ધન્ય ગઇ છે મરી—કેમ ખ૦ (૧)

હતાં પાક પ્રીયા પિરોજ તમે,
એજ ચાહશું અમે-એજ ચાહશું અમે;
સરસ સ્વગમાં બહેન બંને રમે—કેમ ખ૦ (૨)

ન સુખથી દિઠી છાંઈ સંસારની,
પ્રીત કે પ્યારની-પ્રીત કે પ્યારની;
હરી સલ “દિલજાન” બરથારની—કેમ ખ૦ (૩)

(૩)

ગોદરેજ કુટુંબપર ગુજરેલો ગજબ.

કટ્યાણુ—ગજલ.

(“જલ્દ બેદાર હો અએ હબશીએ નાકાંમ કહી”—રાહ.)

હતાં કુટુંબે આજ જારી આ થઈ!

નાર પ્યારી, સખત પ્યારી આ થઈ! શી રજુ. ૧

કરો રે મિનારો દેખવા;

પ્યારી આ થઈ! શી રજુ

બાગનાં ખુલ્લખુલ્લ ઉંધરતાં, ગુલ કળી આશા ભરી;
કમનશીખી હાલતો રે શી તમારી આ થઈ ! શી રજુ. ૩
બાગ્યદિલુ ભરથાર નમનાં પર સિતમ છે આજ શો!
રે કલેજે માતને તમ ધાવ કારી આ થઈ ! શી રજુ. ૪
જનથી જાણ તમારી દામનોતે બસ ગણી;
સોકથી સૌ લોક બોલે 'સલ નારી આ થઈ !' શી રજુ. ૫
પાક પત્નિ, નેક પત્નિ, સલ સતની રે હતી;
પાક હશમત નાર બે જો કુત્ર-ચુત્રની આ થઈ ! શી રજુ. ૬
કોમ કેરું જોમ એવું બાઈપર બદ્દાર છે;
એજ શોભા. આખર, ફત્તેહ બારી આ થઈ ! શી રજુ. ૭
ગમ હશે "દિલજાન"નો-તા-કમળુઓ ભરથારને,
'કેમ હાલત? આજ મારી નાર હારો આ થઈ !' શી રજુ. ૮

(૪)

કટ્યાણુ-(દોહરા)

(“દાઝ ધરી દિલ રંકની, લાવી હેડે પ્યાર”—રાહ.)

દામન પાક બચાવવા, સદકે કીધો જાન;
બચૂંબાઈ આ જાતનું, તે સત રાખ્યું માન ૧.
સુંદરી ઉમ્મર સોજની, હતી પિરોજ પાક;
ખુશી વધારી ખલકમાં, ઉમેદ થઈ કુલ પાક. ૨.
મુંબઈમાં મા'તમ પડી, શું શેરે શું ગામ;
પ્રખ્યાતી પાખ્યાં બહી, પાક તમારાં નામ. ૩.
શોક કરે સૌ લોક ભાં, માનજ આપે મદાન;
સતી સિતા થઈ સાધવી, સદકે દઈ "દિલજાન" ૪.

(૫)

છુલ્લા—ભેરવ—કુંભરી.

(“હાયરે નસીએ શું દગો દીધો”—રાહ)

ધન્ય નાર પ્યાર વફાદાર તું ખરી—ટેક.
લાજ કાજ આજ પરમ દાજરે ધરી;
સતી અતી હતી ગઈ દિલજાનથી મરી-ધન્ય નારન

(દોહરો)

કોમ વખાણે પારખી, ગૂણ
બચૂંબાઈ બદ્દાર ચૈ, વળ

(૬)

“રે કયાં ગઇ ચાલી ?”

બૈરવી—મુસ્તેજાદ.

[“રૂખસત તુને હોનાયા તો કયું મુઝશે ફીયા પ્યાર, અમેયાર સીતમતાર”-અથવા

“ઓ ઈક ધુરા તે મહને કાં આંધળી કીધી, શુષ માહરી લીધા”-રાહ]

ઓ અજબ ગજબ આજ થયો બહેન બે વાહલી, રે કયાં ગઈ ચાલી,
 અફસોસાં આ આફત શી પડી કામપર કાલી, રે કયાં ગઇ ચાલી. ૧
 ખિસ્તી ખરી બે ગુલ કળી ઉમેદની ભરી, કમોતથી ભરી;
 ઇ-સાફ કરા દરિયાફત કરા ઓ દાદગર વાલી, રે કયાં ગઇ ચાલી ૨
 અશરાફ, નેકને બલી તમે હતી નારો, અફસોસ ! શો ચારો ?
 નાપાક નિય નજરથી કાઢ્યાં ગયા બાલી, રે કયાં ગઈ ચાલી. ૩
 ફિટકાર ! રે ફિટકાર ! તે મુંજી ઉપર પડે, દોજખ મહીં સડો;
 ધન્ય નાર પાકદામન છાં તમે પાલી, રે કયાં ગઇ ચાલી. ૪
 નિજ લાજ કાજ આજ તમે દાજને ધરી, ન સતથી ફરી;
 મા-ખાપ, બાઈ, બહેન કે ભરથારને આળી, રે કયાં ગઈ ચાલી. ૫
 સંસારના સુખો તમે ન કાંઈ રે દિદાં, તેનાં ફજો મિદાં;
 કરમાવે તમે હાંપ ! કેમ મૂખની લાલી, રે કયાં ગઇ ચાલી. ૬
 શું જાત કે પ્રજાતની ઝહી તમે દયા, શા હાલ રે યયા,
 પલકવાર માંઘ થયો ખ્યાલ શું ખ્યાલી, રે કયાં ગઈ ચાલી. ૭
 બ્રજ આશ થઈ ખરે બથારની હવે, પ્રીયા બલે જવે;
 કરમાંય કાં ન ગુલ, ન હોય આગળાં-માલી, રે કયાં ગઈ ચાલી. ૮
 બલે ન લેત જગતમાં તમે અહીં જન્મ, ન યાત આ સિતમ.
 ઉમેદનાં દરખતની નહિં તુંટતે ડહાલી, રે કયાં ગઈ ચાલી. ૯
 જગ-ખાપ ! હવે પાપ તણો ભેદ ખોલ તું, ખુનીને બોળ તું;
 અ-બોળ ગયા જાન બે નિરદોષને ખાલી, રે કયાં ગઇ ચાલી. ૧૦
 શું જાત કે પ્રજાત જો એ જોષ કમકમે, ખેશિયો કયમ ખમે?
 આ ગમ ન કેમ નાખશે “દિલજાનને” ને ગાળી, રે કયાં ગઇ ચાલી.

(૭)

સતીઓની સકિર્તિ—(A)

નૂર સારંગ-ગરબી-તાલ ધીમે ત્રીતાલો.

[“પી. જોવાને જઈએ રે મહિમાં આજનો”-રાહ]

[“પી. જોવાને જઈએ રે મહિમાં આજનો”-રાહ]

[“પી. જોવાને જઈએ રે મહિમાં આજનો”-રાહ]

ધન ધનરે શીયળ વૃત નારી,
કરિ દામન જીવ કરતાં ખ્યારી,
પણ આફત! કે ગઢ ત્યાં હારી.—સજ થા. ૧

સત પાછળ ધન ધન થાઈ સતી,
વિશ્વે તમની વખણાઈ મતી;
સત પ્રીયા દામન પાક હતી. સજ થા. ૨

આ આફત કેવી દુઃખ દાયક?
છે પાપીઓ ક્યાં તે પામક ?
નહિં મરવું એમ હતું લામક—સજ થા. ૩.

બાળા બે ખિલતી જે બરમાં,
નહિં એન પડયું રે કંઈ ઘરમાં;
શું મરવાને ગઈ ટાવરમાં ?—સજ થા. ૪.

નિકળી બે નારો ઘર છોડી,
શું જાણે ત્યાં મોતે જોડી ?
કુલ અંતરની આશા તોડી.—સજ થા. ૫.

સ્ત્રી-લજ્જાનો બસ કયાસ કરી,
સત—નીતિનો આધાર ધરી;
નિજ દામન ગઢ નહિંજ હરી—સજ થા. ૬.

ધન ધનરે! વાહવા! સત નારી!
ધન ધન રે! હિમ્મતને તારી!
સમજી જીવથી દામન ખ્યારી!—સજ થા. ૭

કુલ કોમ રહે તમ શોક સચી,
ગર્હ અમર કાલે આજ મચી;
“દિલજન” સુકાલિ ગામ રચી—સજ થા. ૮

(૮)

(કપલીજ રાહ) —(B)

ઓ ગજબ થયો! માહતમ વરશી કેવી, આ ગુલજરમાં;
ઓ અજબ થયો! નગરીમાં પોકરો, સો વર-નારમાં—ટક
નહિં અંતી જોઈ જુલમ-મારી,
પરિવારે એટલે જા કારી:
બહુ સૌંદર્ય રહે નર—મારી—ઓ ગજબ! ૧

ધન ધનરે! વાહવા! સત નારી!

ધન ધન રે! હિમ્મતને તારી!

સમજી જીવથી દામન ખ્યારી!

કુલ કોમ રહે તમ શોક સચી,

ગર્હ અમર કાલે આજ મચી;

“દિલજન” સુકાલિ ગામ રચી—

બન લાક તે પગલું લીધું,
 સત-પ્રીતાન પ્યાલું પીધું,
 દાનપ નિજ બળિદાન દીધું—ઓ મનબ ૧ ૩
 ધન પાક પિરોજી તું નારી,
 યઈ કીર્તિ તારી પણ ભારી;
 કકળે છે લોક કરી જરી—ઓ મનબ ૧ ૪
 ઓ કામળ કમળા! આશ ભરી,
 ગઈ વણ મોંતે રે હાય મરી!
 મણુ અલકે દીપી આજ ખરી—ઓ મનબ ૧ ૫
 ઓ મુંજીઓ! રીખી મરજે!
 કરતુકનો ફેળ તમે ભરજે!
 કલ દોજખમા તમના સડજે!—ઓ મનબ ૧ ૬
 શું મનબ યયો એવો એકે?
 જો દામ તણે આખી ટેકે?
 હલ યઈ રે બસ એતો છેકે!—ઓ મનબ ૧ ૭
 “દિલજાન” રડે તમ પાદ કરી,
 ગુલજરે રેહજે અમર હરી;
 નવ મરતું સુલશું માદ જરી,—ઓ મનબ ૧ ૮

(૯)

રામઆધ દાવરને અર્પણ.

(ઓરસ)

ઓ ઈશ્વર! શી અવધી આજે, અકરો કે'રજ કીધો;
 મુંબઈમાં શી માહતમ વરશી? લહાવો શો આ લીધો? ૧
 પટકી નિજનો પ્રાણ પછાડી, બાળા મુઈ બિચારી;
 ‘દાવર’! લેતો ટેકજ લીધો, ભોગ થમા બે ભારી! ૨
 અદારસે એકાણું સાલે, એપ્રીલની પચ્ચીશ:
 સાંફજે સાહસજીવની વચ્ચે, પડી પોદારો ચીક, ૩
 બળશ થમા જમાવ, જેમા ઉલ્ટી લોક હજારો;
 ‘દાવર’ તજી દોળું ધઈને, કીધા કંઈક વિચારો, ૪
 પલિ મલિવત પારસી, જેવા મિરાશ જાહેર
 મધ દોરો પણ આકત્ત! ફળી ન માછી બાહેર ૫
 આ મુંજી ચાંદાળ નજરનો, ભોમ યઈ તેલોળી;
 મલિવત વાંકનસાક અરાધી મરો મુની કે એળી, ૬

કામ તણી કળણી સોડ કાયા, કળતાં દુઃખની કાંઠણી;
શુભેશી કે દેશી સરવે, દુઃખી ધર્મ આ જાણી. ૭
પ્રજા તણે જોરશો બહુ જામ્યો, કોણ પરમ તે પાપી;
જોણે આ બે બાળાઓની જીંદગી નાંખી કાપી. ૮
ધન્ય વનીતા! વફાદાર રહિ નામ અમર બસ કીધું;
જગથી ગણ, પણ જીંદગીમાં તમ નામ મદાત્મા લીધું ૯
ધન ધન મહિલા! દામન કાળે, જીવ કીધો બહાણે,
દુવા દિયે “દિલજાન” તમેને, મહા મંડળમાં મહાસો. ૧૦

(૧૦]

“સત્ય નારની હોરી રચાઈ.”

હોરી કાશી—(તાલ દિપચંદી)

(“સાવરો અજઠ નહિં આયો”—રાહ)

સત્ય નારની હોરી રચાઈ, ધન્ય કીર્તિ તમારી ગવાઈ—ટેક

બાંધ્યો હતો શું બોગજ સેવા, ટાવર રાગબાઈ?

મોત ગયું લઈ ઘેરી તમેને, આશીર્વાદ શી દુઃખદાઈ,

મરજો મુંડાઓ કશાઈ!—સત્ય નાર. ૧

કાનરથી જેમ ગાંઠ કપાએ, કાયા ગઈજ કપાઈ;

અજાત અજાત બસ ગજાત થયો આ, કાયા દશા શી થાઈ,

જીવથી ગઈ બે જાઈ.—સત્ય નાર. ૨

સજ્જા ઉપર નિજ સજ્જા તણે ધન્ય, આપી તમે સરસાઈ;

શોક કરે સડ લોક તમારો, માત-પિતા. બહેન, બાઈ.

ગયાં ગક દુઃખે દયાઈ—સત્ય નાર. ૩

પાક બચાવવા દામન તમની, હાંમે કરી દરિકાઈ;

જન્મ તમારો ધન ધરણીપર, વિશ્વ મહી વખણાઈ,

હો એજ દુઃખની દવાઈ—સત્ય નાર. ૪

સ્ત્રી-જાત કેરૂં માન વધાર્યું, જીવ પારાથી જાઈ;

અસલ ધરાંની નશલ બતાવી, મરતાં ન છોડી વફાઈ,

મુકે સુધી સજાઈ—સત્ય નાર. ૫

નિરમળ નામ તમારું નિશ્ચય, બેશી સઉમાં વડાઈ;

મા-બાપ, બહેનો અને બાઈ-ભાડુ, સતેષ જાણી સવાઈ,

કરશે ગુણ વાઈ ગાઈ—સત્ય નાર. ૬

ધન ધન નાર હલાલજી કીધી, અવિંદની દફસાઈ;

પાક તમારી કામન કાળે, લાયક કીધી લગાઈ,

આપી જીવની ગુલાઈ—સત્ય નાર

પાંચ મીનીટ પણ પ્રાણ હતે તો, બેદ ન રહેતે છુપાઈ.
 લૂણ હરામ તણું ત્યાંજ આવત, પાપ અરે પકડાઈ,
 થાત ન એવી તથાઈ—સત્ય નાર. ૮
 દૂર થઈ આ દુનિયાં તજી પણ, જાશે ન યાદ ભુલાઈ;
 “દિલજાન” દામાન પાકતમારી, કરશે સદા ગહનમાઈ.
 એમા નથીરે નવાઈ—સત્ય નાર. ૯

(૧૧)

પારસી કોમની દિલશોજી.

લલિત વૃત.

(“અરર અંગિકા, માત માહરી-અથવા-
 “સમજ રે સતી, શાંત ચા બલી” —રાહ)

અરર ઈશ! આ, કે’ર શો થયો, પલકવારમાં, ઘાત શો વહયો:
 પરમ બાળકો, કેમ આ મરે, સતત પારસી, શોકરે કરે. ૧
 જગત નાથ હો વિશ્વના પતી! ગજબ આજ શો કોપિયા અતી;
 ધરમ બાળનો, કોણ આ ધરે? સતત પારસી, શોક રે કરે. ૨
 અરજ સાંભળો, આપ રે જરી. અબળ નાર બે, ખૂંનથી મરી;
 ધિરજ માતડી, કેમ રે ધરે? સતત પારસી, શોક રે કરે. ૩
 હરદ દુઃખથી, જીવ જાય છે, ખચિત ખેશિઓ, બહુ મુઝાયછે.
 કૃતિમ પાપિઓ છૂટથી કરે, સતત પારસી, શોક રે કરે. ૪
 દિવસ ઘોહળે, ખૂંનરે થયાં, ગટર-પટરથી, ગર્ક રે ગયાં;
 કપન કેટલું, આપિયે અરે, સતત પારસી શોકરે કરે. ૫
 ગરિબ નારની દાઝરે ધરી, પરમ પાપને, કોણ દે ધરી?
 ખલક દેખશે, તૂળને ખરે, સતત પારસી શોક રે કરે. ૬
 દિલ નવાજ તું, જિગર જાનથી, ભરમ ખોલજે, મૂળ-માનથી;
 નયન નીરથી, ખોલતાં ભરે, સતત પારસી શોક રે કરે. ૭

(૧૨)

મુંબઈમાં વરશેલી માહુતમ.

ભેરવ-પદ.

(“કલજુગ તારી રચના ન્યારી” —રાહ)

અજબ ગજબ આ થાયો, આજે, બેદ બયોછે ભારીરે—ટેક
 ‘ટાવર’ તેતો ટેકજી લીધો. બાળાનું ઈ બિચારીરે:
 માહુતમ વરશે મુંબઈમાંકુલ, ગજબ, સિતમ ગમખારીરે—અ. ૧

અદારસે એકાણું સાલે, પવિત્ર્યશ એપરેલ કારીરે;
 મહા મૂંઝ ચંડાળ નગરથી, નિરોપો એ ભારીરે-અનખ ૨
 ભોમ યદ્ય તે ભોળી નારો, નિર્ભય નીતિ ન્યારીરે.
 કામળ કુળવંતી કમળાની, આશ મલી ધુલ સારીરે-અનખ ૩
 ત્રાલ્ય-ત્રાલ્ય સૌ લોક કચેછે, શું નર કે શું નારીરે;
 એ બદકાર સડો દોળખમાં, યઈ જોઈ આ પ્યારીરે-અનખ ૪
 હતી તાસપર ઘરમાં જોનાં સંપ તણી ચરદારીરે;
 રણુ થયાં “દિલજન” હવે ત્યાં, વધન, રદન નેજારીરે-અ. ૫

(૧૩)

દુઃખી થયલી લોક—લાગણી.

પિલુ પદ-તાલ દાદરો.

(“કાંહે રસે બાલમાં મોરા”—રાદ)

હાયાં સિતમ શુંજ થયો-હાય ! ચિતમ શુંજ થયો—
 એ પરવરદિગાર ! થયાં શોક ગિરફતાર !—ટેક.
 ખેદ તણો બેદ હવે યા ખુદા કંત્રાક તું;
 શિંધ થાપ કેમ થયા ભોગ આ શિકાર ?—હાયાં સિતમ. ૧
 આપ બાપ પાપ તણો આપ જલ્દ તું હવે,
 કાપ તે “દિલજન” ખુરા ખરા ચુનેદગાર—હાયાં સિતમ. ૨

(દાદરો.)

મુંબઈ કે મુફ્ફીલમાં, શું શેરે શું ગામ;
 યાદ કરે “દિલજન”થી, નિર્મળતમનાં નામ.

(૧૪)

પાકદામન પત્નિઓની દિલોજન યાદમાં

(ખેત બાળ)

A.

એ રાજબાઈ ટાવરનાં ખુલ્લું મિનાર !
 કેમ તાહરા ગળખનો આપું ચિતાર !
 કેમ ખોલું દુઃખનો તે આખો સદા !
 એ આકત ! તું પામ્યો શું તેમાં નિહા !
 નાહક તે નામ તાહરે કૌણ બદનામ,
 બદલી ગઈ એર બની દહેરમાં તમામ !
 મમ્મીકાશ એવીજનો વિવર ખુનખાર.
 રહેશે કુલ અનસીયો કામમાં યાદગાર !

- B— યાદ તેની રેહશે હાં દામનને કાળ—
 થઈ બલી નાર બે જે જીવથી તારાજ;
 યાદ તેનાં અમર હાં નામની રેહશે,
 યાદ તેમની હિંમત ને કામની રેહશે—
 યાદ રેહશે તેમનાં હાં રહોની પાક,
 થયાં જે જાલવતાં દામનને પાક.
 ઓરત જે થજો તો એવી થજો,
 બચુઆઈ—પિરોજને જેવી થજો !
- C.— પડયું ન સુજ કથું ધરમાં રે બહેન !
 અખર્ષીને ગયાં ટાવરમાં રે બહેન !
 ન ધરથી તમ નિકલ્યાં ફરવા રે બહેન !
 પણ ખરેખર નિકલ્યાં મરવા રે બહેન !
 ક્યાંમતને દિન હવે મલશે મુજ બહેન !
 બચુઆઈ! ઊમેદ હતી શીશી તુંજ બહેન!
 પિરોજ! રે તમને શું પડયું સુજ બહેન!
 મધુર લાગું સેજ અરે મરણનુંજ બહેન !
- D.— ગુણશનમાં ખિલતું એક ગોલાખ કરમાય,
 થઈ તેવી દશા તમ બહેનોની હાથ !
 હસ્તા ને રમતાં રે ધરથી ગયાં,
 જાંદગીના જશથી—જગરથી ગયાં !
 મધુર તમનો મુખડો ન દોઠો ફરી,
 સકામળ, કુંભારી, ઊમેદની ભરી !
 ન ભોગવ્યું સુખ બલા બરથારનું
 ન પામી પિવા ખ્યાલું પ્રીત—પારનું.
- E.— પરણેલી જાંદગી તો નાંમની હતી,
 અંતરમાં આશા તમામની હતી;
 જમડા તે જાલમે કીધો રે કહેર,
 આસ્માની આફતથી વરસાવ્યું વેર;
 સહે કેમ માંદર આ તમ કેરો ગમ !
 કેમ કરે સહન તમ પેદર જખમ !
 આલંદને ક્યાંથી મલે દુઃખ—મલંમ !
 બહું, જો ન લેતે આ જગમાં જનમ !
- F— પણ જનમને કીધા બસ ખરે અમર,
 આફિન હો રહ તમનાં માથની ઉપર !

જીવ કરતાં દામનને ગણી બદા,
સન્માર્થનાં દાખલાઓ આપ્યા સાદા;
પણ બિલ્લરમાં ઉતરતાં વાહરે નારી,
અદા કીધી વફાઈની ફરજ તારી !
અદા કીધાં નારીનાં એકીન ને કાલ,
પાક તમની દામનને ગણી અન્મોલ !

૧.— જીન્નતમાં વાસો તમ કરજો તમે !
ગુલશનનાં ગુલશનમાં ફરજો તમે !
નાંખજો તે બાગપરથી નીચે નજર,
ને રાખજો તમ વફાઈપર ખરી સખર !

જેખી તે સાહેબનો એવો છે કર—
નહિં કરશે પાપપર તે પડદો મગર—
ખલકમાં પાપ તેમનું દેશે ખોલી ?
ખતાવશે ખોળી—ને નહિં કે ખોલી ?

૨.— અપાવશે ખુદરતજ યારી દિલજાન,
વલણુ છે તેની બસ ન્યારી દિલજાન,
નેકીજ છે તેને છાં મ્યારી દિલજાન;
ચાહશે તે જશ તણે જારી દિલજાન;
નાર ભલી નિરોપો દારી દિલજાન,
ખલકમાં થઈ તેમની ખવારી દિલજાન;
કામને છે જખમ આ કારી દિલજાન,
ન કામકદી જુલસે આ નારી દિલજાન

(૧૫)

“ધન ધન રે સતી નાર.”

આસાવરી—ખ્યાલ.

(“કેવી બની રે જહાંકારી” —અથવા—

“ગમ કરે રે નરનારી” —રાહ)

બની બની રે કળ મારી, થયો થયો મિત્ર મ જારી !—૨૬.

શું નર કે શું નારી સર્વ, કરે આરે વફાસોહ !

કુલ પ્રજા સર્વે બધું જોયું—ઉઘાડી રેલ-કરે જારી.

રે રે શું આવી ‘સાવર’ માહે, બની રહું તું મોત;

જો આવી રહ્યો તો રાત-ખખર જે હાત-ગુલમગારી, ૨

- લોક કરે કંઈ શોક તમારો, પતિવ્રતા ઓ નાર !
 સહ બાથ બિડી બદકાર-તણ સંસાર-ગયાં હારી. ૩
- બયબિત કેવો હવે દિશે છે, ટાવર રાજબાઈ!
 શું માત-પિતા કેબાઈ-જેન ધબરાઈ-જેય જારી. ૪
- તકસિર શી થઈ નાગે કરી, સરજત એવી હોય,
 કકભે લોકો સો કાય દયાથી રાય-નર-નારી. ૫
- અદારસે એકાણું સાલે- એપ્રીલની પચ્ચીશ;
 ઓ દુઃખિયારા બદ દીશાં પડાવી ચીશ-માદાકારી! ૬
- બચુબાઈની બલિહારી છે, ધન ધન પિરોજબાઈ;
 નિજ સતપર સદકે થાઈ-લાજ સચવાઈ-ખમી ખવારી. ૭
- નામ અમર તમ એ નારોતું, રેદશે લ્યા ગુલબર;
 ખરિં વફાદાર મ્હોરદાર-બલા બરથાર-ગયાં વારી. ૮
- લોક પ્રજા સહ શોક કરેછે, દિલમાં નિજ “દિલજનન”
 ધન મહિલાઓ સત મ્હાન-હરી આ દાન-પ્રીયા ખવારી. ૯

(૧૬)

“સતી સિતા થઈ સાધવી, સદકે દઈ દિલજનન.”

કલ્યાણ—ગરખી

(“કુદરત રહમતકા હય યા રખ તૂં ઇસરાર”—રાહ)

હરહર નર નર ધર ધર શા કાળે ગમખાર ?

હર હર હોહાકાર, બરબર બયબિત સાર;

ધનરે ધનરે ધનરે નાર! સતનો દેખાડયો ચીતાર—હરહર. ૧

લજ્જા જાવા લાગી જ્યાર, મુંજપર નાખ્યો ફિટકાર;—હરહર. ૨

પટકી જીવ તજિયો સંસાર, સોબાવ્યો નિજનો સણગાર—હરહર. ૩

દામનપર ધરતાં નિજ ખ્યાર, મેલ્યા બાણુ કુલ વિચાર—હરહર. ૪

થઈ “દિલજનન” ખલકમાં ખ્યાર, વોહવારે નીતિ તુજ નાર—હર ૫

(દોહરો.)

આલમમાં રહિ આખર, મુદકે પામી માન;

અવનીમાં અંતર થઈ, દામનથી “દિલજનન”

(૧૭)

“વફાપર જફા”

ગજલ—બેરવી.

(“ઈસ્કામે તેરે કાહે ગમ, સરમે લીયા નો હો સો હો”—રાહ.)

આફત એ શું ! શું એ જુલમ? આફતે જાન, ખોદા-ખોદા!

ખેડી એ મુંઝ—બલી બહમ, તણ જોદાન, ખોદા—ખોદા ૧

વાહરે નારી! ખરી વણ, વણ થકી ખમી જણ;
 સુખોથી કુલ, થઈ સહા, ખની હેરાંન ખોદા—ખોદા ૨
 જલચાઈ ન જાય, જોવા ટાવર, આવે ન તમ, અરે આખર;
 રેહશે ન ત્યાં, પુરા બદતર, મુંજી શયતાંન, ખોદા—ખોદા. ૩
 ગાંધો તમે—તજી જગર, માનશું અમો, એવું—મગર;
 જીવોજી તમે, જગે અમર, થકી દામાન, ખોદા—ખોદા. ૪
 રવડી નકી, મરજે મુંજી, અપટ એ શું, અકલ સુજી ?
 દામનતી નહિ, કદર પુજી, ખવિશ હેવાંન ! ખોદા—ખોદા ૫
 જગે તાલક—જલો જીવન, દોજખજી તુજ, થજે કકન !
 જોજે તું રેજ, લાયક તદન, રડી નિદાંન, ખોદા—ખોદા ૬
 ભુલશે ન ગમ, દિલે “દિલજાન” તસ્વીરે જોઇ, ચેદરાનિશાન
 ‘અશેમ’ બણી, ચાહેછ તે દાન, બાગે નુરાંન, ખોદા—ખોદા. ૭

(૧૮)

દોહરો.

કીર્તિ રેહશે કોમમાં, દતાં પિરોજી પાક;
 અચૂંબાઈ ધન ધન તને, સતપર યાયાં ખાક.

જીલ્લા—ગજલ,

(સાદ) “દરિયાએ મહોબતને કિનારા નહિ કરતે.”

ભુલશે ન યાદ કોમ આ ગમખાર તમારી;
 સત પર કરી કુલ જીંદગી બદલાર તમારી. ૧
 જગમાં લઈ આ જન્મ તમે તે કયો સફલ;
 અફસોસ ! કે થઈ મોત મલી દાર તમારી. ૨
 ગજલ અજલ થયો અરે સુખી કુટુંબમાં,
 રડતાં કરેછ યાદ કંઈ નર-નાર તમારી. ૩
 ન કીસ્મતે જરાય શું રે જોર ત્યાં કાધો;
 નાહક થઈ કુલ જીંદગી ખુદાર તમારી. ૪
 કુટુંબતી ન કોમ કુલ તણી તમે દતી;
 મેટી, શી દશ યાઈ શીતમગાર તમારી. ૫
 મહાતમમાં પડી માત, તાત, બાઈ, બહેન, સૌ;
 કકલી કરેછ યાદમાં પોકાર તમારી. ૬
 ખુશ—ખુશાલ ઘેરથી તમે ગાંધો અરે,
 ન સાંભળી ફરી જરા રૂઝાર તમારી. ૭
 ખુશ થે માત—લાલની કહે અમન;
 કુલ કોમણિ નાખેઈ રે જગમાર તમારી;
 ‘દિલજાન’ આસ બેઠી દિલ તણીયધી;
 જોજો સર્વે રવિમાં કુલમાર તમારી.

(૧૯)

ટાવરવાળો ગળેબ—(આફતની આરસી)

છેત્રેજી રાહ—“મફર માયો બેહનો માહરી.”

લોકમત—આફત વરશી શી આ આજે, ગળબ થયો ગબી
લાશ પડી બે ટાવર પરથી, જડિયાં મુવાં સરીર.પાલીસ—ખશો તમે સૌ બકબક છોડો, આફત કે આપધાત
હોય કદાચિત અકસમાતખી, બનવાબેગી વાત

(કોરસ)

પારસીઓનો { ગળબ અગળબ જાનું, કુટુંબે જડું }
{ ઘાજે દોશો બે નારોના, છે બસ ધાયા મુન ! }માય-સામુ-આયા વણુ નહિ આગળ વધતી, ડગલું કડી બહાર,
ઓ દિકરીઓ મોતે ઘેરી, ગઈ છોડી ધરખાર !—?મી. ગોદરજ-અચું! અચું! શું સુજ પડ્યું એ? નહિં દુઃખ, સંકટ, મર્જ.
ઉધાર રૂપિયો પાછો આપી, ગઈ દિટાડી કર્જ-કેખશીઓ—નીતિવંતા, હતાં નિરોગી, નહિં કંઈ આફત-દુઃખ,
સધળી રીતે અરે દતુંરે, બંન્નેને લાં સૂખ;ડા. નાદરશાહ—ખરી નખરિયાં તણી નિશાંનો, ખુશી ભાગ અમૂંક,
આપધાત કે અકસમાત નહિં, આફત છેજ અચુડા. દીવેયા—મળનો હું હું નાદરશાહને થયો ખરો જુદમા.
દામન કાજે જીવ દિધો નિજ, એજ ખરી બસ વા.મી. ફારબસ-ત્રણુ વાગે મેં ટાવર જેવા, જોઈ જતી બે ના
હરતી રમતી મહેને મમતી, જવાન જેબતદાર.ડા. રમીય-નથી નખરિયાં તણી નિશાંનો, નથી કરી જુદમાત.
પ્રાણુ તજયો નિજ પટકાયાથી, એજ ખરી છે વાત;ડા. ભર્યા તથા ભાજવાસા { નાદરશાહ ને દીવેયાએ, જે જે કરી તપોસ,
{ મળતા છીએ તેમત સાથે, ભાર મુકીને ખાસ-કોમી. ખુર્દન-આપધાત કે અકસમાત છે, નહિં કંઈ બિજે બનાવ,
તાણી તોડીને કીધો આ, છે ઉભો લાં દાવ;મી. કરેમી—ખરી નેમ લઈ ન્યાય તણી હું હાજર છું નિતરોજ,
ખલલ કરે છે ખુશી એમાં પોલિસ દઈ નિજ બોજ-કોકારોનર—બૂઈન શહેવા મુગા બેસો, નહિં તો ઘેરે જાવો,
સત્તા મારી સમજું હું હું રોકા ના દુવાવ;

- મમવાનદાસ-એજ વદ્યો ત્યાં અસલાજી તે 'લોહોરકાં ચાલ્યા' બોલ્ય,
બાઈ ફરી બે જોવા લાગી, કરી ખુબીનું તોલ-કોળ
- ચીનવાનબાઈ-દિઠો નજરથી એજ પારસી, ધરતાં નારી પૂઠ,
ડગસો છુટડો કરે * પાછડી, સ્લીપર, પશુ નહિ' ખુટ;
- ચીનો મામો-‘આવો પાર્સિ છોકરા છે હ્યાં,’ બોલી ગોરી બાઇ,
‘મરે! મરેરે!’ વડી વદી ત્યાં, પુઠે જોઇ કશાઇ-કોળ
- બીનો કાકો-બાઈ બિચારાં ફસી પડેલાં, કપડાં હાલહવાલ,
દીઠો નજરે એક પારસી, લેતાં પાછળ ચાલ
- મસલાજી-પાક ‘મનશની’થી હું બોલું, હું એમાં નિરદોષ,
કૂર થઇ છે કોમ માહારી, નાહક દેહે દોષ !-કોળ
- સ્ત ગોકતાર-સમજે શાણા અરે પારસી, રહો જરા ગંભીર,
એજ તમારું તેજ વધારી, ગણસે ખરા અમીર;
- સરે હિન્દ-પીડા છે મુંઝાઈની પોલીસ. ગરદન મારો કાઈ,
હિન્મત ગઈ છે હારી કુલ નિજ, હાથે ચિત્તલ પોષ-કોળ
- મ નમશેહ-ફંડ બરો કંઈ હમદિન મારા, અચળ કરાવો પાદ,
પાક બચાવો દામન નારો, જીવથી થઇ બરબાદ;
- ઝબાન-‘મહૂ બેતાબ્યું અમે અગતનું ‘બંડળ’ જયારે એમ,
છપ્પન કલાકે જઇ શોધ્યું ! તો તે મળશે કેમ ?-કોળ
- ૧- તુર્તજ કીધો અસલાજીએ પાપતણો એકરાર,
બે બોળબો સાથે જણે લડતાં દીઠી નાર !
- ૨ કામો-પડી પારસી મળે ઉપરજો, આફત એવી આજ,
કાલ ઉડીને જાસે અમની, બેટીઓની લાજ-કોળ
- ત્રેકકારમદ-બનાવટો કુલ થઇ છે એ સૌ, કર્યું હું ઇન્કાર,
મીસ્તર એટીને મેં જોયા, નથી કદી તે હાર !
- કારાનગ-મહસ્યો જોજો હવે જુરીનાં, અદલ કરી ફિ-સાદ,
બયંકાર આ બેદ બોલવા, તમે કરો દરિયાદ-કોળ
- જુરી-શખ્સ અગરતો શખ્સો કુપા, અસલાજીની સાથ,
અજણતા ને જણીતા છે, ખૂંની સમલા હાથ;
- મનમત-ધનકારોનરા ધન ધન જુરી ! નિરમળ મધિ-ન્યાય,
છટકામાં સપડાવે વંદરો, પુઠરલ હાથે આપ ! -કોળ

પાણી ટીકાકાર-અંતઃકરણથી અકાબરોને, કરીએ અમે અપીલ,
 હવે ચાપતા ઊપાય લેવા, જરા ન કરવી ટીલ;
 માસિક મબલ-ખુશી હતી ખાનદાન તણી સત સ્ત્રી કેરો સણુગાર,
 માસિક 'પ્રાર્થજ' કાઢી હરદમ, રાખીશું યાદગાર—કો
 કુખ સમાચાર-દુરિસની હિ મતપર સવલો હવે રલો આધાર,
 ફરજ વિચારી સરકારે નિજ, પડવું અંતે ખહાર,
 "દિલ્લન"—ઘટે ખરેખર "ગેઝેટ"ને, "ટાઇમ્સ"ને તો ચાંન !
 ઉઠો પારસી હવે આપનાં ખેનીને તમ માન—કો
 " અરે ખરેખર 'બોલે નહિં. પણ બોલે અંતે પા'પ,
 માર મરાવે મૂગો તુંતો, આ ઇન્સાફી બાપ !
 " એજ ઉમેદો હવે ધરે છે. પ્રજા કરી પોકાર,
 માર મુંજ 'દિલ્લન' છુપા તે, છે જેનાં આ કાર*—કો

સમાપ્ત.

અજબ ! અજબ !! અજબ !!!

શોહીન ગ્રહસ્થાની કલ્પમયી લખાતું અને દર
માસની પેહેલીએ જહાર પાતું લોકપ્રિય માસિક

લવાજમ વરષે રૂ. ૦-૮ પાલ સુધ્યાં રૂ. ૦૧

(જે હવેના આગળ આપણે જાણીએ.)

આ માસિકમાં વાર્તાઓ, નસિવત, નિબંધો, નાટકો,
ગાથણો, રમુજી દુચકાઓ, વેદકાવ્યો, તથા તરેહવાર જ્ઞાન સાથે
ગમત આપે એવા સંશ્લેષિત રસોડાના ગુજરાતી અર્થ આપે
સમગ્રવાસમાં આવે છે તે ઉપરાંત પુસ્તકોને વળત ગમત પડે
એવી છનામનાં આજીઓ સુકવામાં આવે છે.

સમગ્ર ગુજરાતી માસિકોમાં સૌથી વધુ ફેલાવો પામેલા
આ માસિકની ૧૫૦૦ નકલ જહાર પડે છે એજ તેની લોક-
પ્રિયતાની જાહેર જામીનગીરી છે. કાષ્ઠી ગ્રહસ્થાને નમુનાના
અંક અડધા આનાવાલી ટીકીટ આવેથી ખાત્રી માટે મોકલાવશું.

જાહેર ખબરોના ભાગ, જથ્થા માટે દર માસની એક
લાઈનનો એક આનો હેન્ડીયો વેંદ્યામણી રૂ. ૧)

(૧૫૦૦) નકલનું સડથી વધુમાં વધુ ફેલાવો પામેલું અમારું
માસિક “અજબ” પોસ્ટેજ સાથે ફક્ત ૬ આનાની નજીવી કીમતમાં
આજ ૩ વરષની ટુંક વયમાં લગભગ રૂ. ૨૦૦) શેહેરમાં પોતાનો પ્રસાર
પામી ચુક્યું છે એજ તેની લોકપ્રિયતાની જાહેર જામીનગીરી છે.
જાહેર ખબર છપાવનારા વેપારીઓ માટે પરીવારમાં પુરતું પસરેલું
માસિક તેના બોહલા ફેલાવા અને અતિ સસ્તા આવને લીધે
એક મોટું મેદાન છે.

એમ.જે. પોષ્ટવાલા નાણાવટ સુરત

એમ. જે. પોસ્ટવાલાની રબરસ્ટામ્પ કંપની.

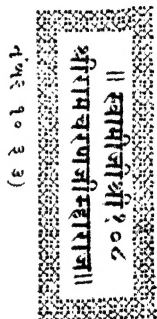
નંબર ૭૩૫)

નંબર ૧૧૩૩)

નંબર ૮૩૨૧

નંબર ૧૦૩૩)

પાકદામન પીરોળ.

દુખતી આંખે આંધળા થય જતા આગના 'સુધરેલા' ભર-
થારોને પોતાની આંખના પદર ઉધાડવાને "પાકદામન પીરોળ"
એક નુરેચ્છમ છે. એ વહેમી ભરથારો તમારી પ્રીય પરણેતરો
પર વહેમ ધરવા પડેલાં "પાકદામન પીરોળ" વાંચળો નહિતો બહુ
પસ્તાસો. સંસારમાં છળ-ઠપટનાં કેવા કાવલાવા આવે છે તે
"પાકદામન પીરોળ"માં ખુલા દેખાઈ આવે છે.

એમ. જે. પોસ્ટવાલા સુરત.

